

Сайтът desebg.com публикува **част 3** от поредицата, посветена на политиката на БКП, довела до упадъка на българското селско стопанство още по време на нейното управление далеч пред 10 ноември 1989 г. В нея се разкрива тежката картина в сектора през последните години от управлението на комунистическата партия през 80-те години на XX век.

Припомнянето на тези истински факти е в отговор на [лъжата, изречена миналата седмица от лидера на БСП и ПЕС Сергей Станишев](#), че резултатът от първите студентски протести е довеждането на СДС на власт, който съсипал селското стопанство. Манипулативното внушение на Станишев е, че и днешните студентски протести са вредни, защото са против „доброто“ управление на кабинета Орешарски, подкрепян от БСП, без който страната ще бъде съсипана.

Материалите в поредицата са част от документалната книга на разследващия журналист Христо Христов [„Тодор Живков. Биография”](#) (2009), в която той изследва и политиката на БКП в земеделието. Той цитира показанията на редица бивши комунистически деятели, свързани с работата в този сектор, направени под клетва по дело № 4/1990 г. на Главна прокуратура, разследваща причините за икономическата катастрофа, завещана от БКП през 1989 г.

В **част 1** от поредицата се представя насилственото отнемане на земята от комунистическата партия и гигантоманията в селското стопанство, като един от

характерните белези на комунистическото управление при Живков.

В [част 2](#) се разкрива как чрез постоянни реорганизации още през 70-те години на ХХ век БКП е обрекло българското село на загиване.

Кризата в селското стопанство през 80-те години

В началото на 80-те години кризата в селското стопанство приема ясно изразени очертания. За това свидетелства докладна записка за „Някои финансови проблеми на НАПС по плана за 1983 г.” до председателя на Министерския съвет Георги Атанасов и секретарите на ЦК на БКП Васил Ценов и Кирил Зарев от Александър Петров, председател на Централния съвет на Националния аграрно-промишлен комплекс (НАПС), през май същата година.

Становището на Министерството на финансите по нея разкрива ясно финансовите параметри на затъналия в дългове сектор. „По разчетите на Министерство на финансите салдото за бюджета на НАПС през 1982 г. спрямо предшестващата 1981 г. не само че не се е подобрило със 190.4 млн. лв., както се посочва в доклада на председателя на НАПС, а се е влошило със 128.4 млн. лева.

За 1981 г. НАПС е посочил по-големи разходи, отколкото са по разчетите на Министерството на финансите за:

- дотации за нискорентабилни и губещи дейности – 30.2 млн. лева;
- дотации по цени за влагане в производството – 16.4 млн. лева;
- дотации до цени на дребно – 4.3 млн. лева;
- други дотации и плащания – 2.5 млн. лева”, се посочва в документа.

Написано от Христо Христов
Петък, 15 Ноември 2013 11:31

Дългове от над 1 млрд. лева

Дългът за оборотни средства се е увеличил с 1 млрд. и 160 млн. лева, в резултат на което общата кредитна задлъжнялост на селскостопанските организации в системата на НАПС е нараснала с 879 млн. лева. За 1982 г. те са допуснали превишаване на планираните бюджетни средства със 78 млн. лева, които са покрити със средства на бюджета и с налични суми от различни фондове.

„Задачата на Централния съвет на НАПС е да взима мерки за ограничаване размера на дотациите и да не допуска преразходи над утвърдените лимити. При това трябва да се има предвид и твърде големият размер на дотациите на стопанските организации в системата на НАПС и техният непрекъснат стремеж към увеличение”, е коментарът на финансовото министерство.

Загуби от близо 930 млн. лева

От отчета за 1982 г. става ясно, че стопанските организации на НАПС са реализирали 927 млн. лева загуби от износа, в това число 552 млн. лева по първо направление и 375 млн. лева по второ направление. В първоначалния план за 1983 г. при почти непроменен обем на износа за социалистическите страни и намален такъв за несоциалистическите са отчетени загуби от износ общо за 893 млн. лева. По въпроса с дотациите до цени на дребно финансовото министерство подчертава, че възможностите на стопанските организации в отрасъла “Хранително-вкусова промишленост” не могат да се изчерпят с еднократно намаление на дотациите в размер на 25 млн. лева.

Министерството на финансите критикува, че нито една стопанска организация в системата на НАПС не е предоставила предложение за програма по този въпрос за разработване от финансовото министерство. *„Програми не се разработват, а се дават само обяснения, че възможности за намаляване на дотациите до цени на дребно няма”,* е обобщаващият коментар на Министерството на финансите.

Как комунистическата върхушка решава проблемите в селското стопанство

Написано от Христо Христов
Петък, 15 Ноември 2013 11:31

По какъв механизъм са взимани решенията за селското стопанство разкрива Васил Цанов, секретар по селското стопанство:

„В групата помощници на Тодор Живков в Политбюро нямаше нито един специалист по селско стопанство, а именно тази група подготвяше решенията на ЦК и Политбюро. През последните години отдел „Селско стопанство” при ЦК на БКП беше в непрекъснат конфликт със съветниците на Живков. Отделът търсеше оптимални форми за повишаване заинтересуваността на член-кооператорите в АПК от труда им, предлагаше се въвеждането на акордната система на заплащане, арендата. През 1988 г. обаче в противоречие на това излезе нов документ – докладна записка на Тодор Живков, с която отново се възкресяваше идеята основната структура в селското стопанство да е АПК.”

Цанов продължава:

„Такива конфронтации между отдел “Селско стопанство” при ЦК и аз като секретар имахме непрекъснато през 1988-1989 г. с Министерството на икономиката и планирането и лично с министър Стоян Овчаров. Даже на един от споровете с него министърът на земеделието Георги Манов припадна. Министерството на икономиката и планирането отстояваше становището, че селското стопанство заема неприоритетно място. Такава политика впрочем беше проповядвана през последните две петилетки. Селското стопанство през тези години даваше 20 процента от брутният национален доход на страната, а същевременно получаваше едва 6 процента от инвестициите, предвидени в републиканския бюджет.”

Намаляването на обработваемата земя

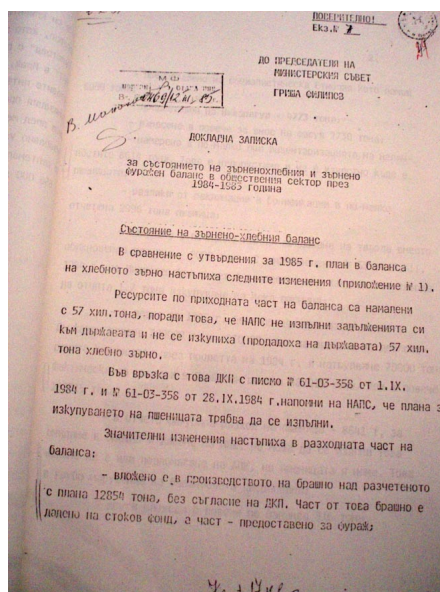
На пленума на ЦК на 19 март 1985 г. Цанов поставя въпроса за отчуждаването на обработваеми земи. Изнесени са следните факти: От 1960 г. до 1985 г. обработваемата земя е намалена с около 2 240 000 дка, от които 30 процента са земи първа категория. Земята е вземана с лека ръка в нарушение на Закона за опазване на обработваемата земя. За същия период е следвало да бъдат заплатени над 4 млрд. лв., а са заплатени само 151 млн. лв.

Написано от Христо Христов
Петък, 15 Ноември 2013 11:31

Виновен за това незаплащане на обработваеми земи, които са били отчуждени, е Министерският съвет. По нареждане на Огнян Дойнов над 30 промишлени предприятия след 1980 г. са преминали от производство на селскостопански машини към производство на други изделия.

Кризата със зърнения баланс в средата на 80-те години

В началото на 1985 г. проблемът със зърнения баланс се задълбочава. Отчетено е, че през 1984 са изразходвани 230 829 тона пшеница повече от разчетеното по плана. Недостигът за 1985 г. на хлябно зърно е 280 337 тона, от които 223 365 тона от преразход и 57 072 тона изкупено по-малко количество. Според поверителната информация на председателя на Държавния комитет за планиране (ДКП) Станиш Бонев до премиера Гриша Филипов „анализът на баланса на концентрирания фураж през 1984 г. показва, че в сравнение с утвърдения план ресурсите са намалени с 1 088 000 тона”.

Написано от Христо Христов
Петък, 15 Ноември 2013 11:31

Наличността за 1985 г. е с 1 038 000 тона по-малко. „При това положение се създават сериозни затруднения до новата реколта за изхранване на животните, запазване на бройките и получаване на предвидената с плана животинска продукция”, се посочва в поверителния документ. Сериозните проблеми в селското стопанство принуждават да се извърши внос на фуражно зърно, фасул, слънчогледово семе и захар за общо над 700 млн. долара за 1986-1989. В същото време износьт на селскостопанска продукция и от хранителната промишленост намалява с повече от 800 млн. долара. По това време вече се проявяват първите признаци на икономическата криза.

Липса на средства за заплати в АПК

Положението в селското стопанство става особено тежко през следващите години. Израз на задълбочаващата се криза са кредитите, които трябва да покрият недостига на средства в АПК – само за заплати те надхвърлят 600 млн. лева. “През 1987 г. Държавната балансова комисия утвърждава окончателен недостиг на средства за разплащане до 90 процента от начисленото основно трудово възнаграждение на колективите в АПК в размер на 599 337 000 лева”, се посочва в писмо на БНБ до Министерството на икономиката и планирането.

От него става ясно, че този недостиг се компенсира по следната схема – 37 млн. от собствени средства, 18 млн. лв. от банков кредит за фонд “Работна заплата” в прираста на наличната продукция и 543 млн. лв. дотации, разрешени от Министерския съвет, от които 400 млн. кредит по специални решения.

БНБ принудена да кредитира селското стопанство

Сред тези решения е и това “БНБ да продължи да кредитира селскостопанските

Написано от Христо Христов
Петък, 15 Ноември 2013 11:31

организации, които нямат собствени средства по фонд “Работна заплата”, за помесечно авансиране и годишно разплащане до 90 на сто от начисленото трудово възнаграждение за 1987 г.” Правителството също така “дава съгласие да се предоставят безвъзмездно от държавния бюджет 143 млн. лв. за покриване на недостига по фонд “Работна заплата” на селскостопанските организации. Останалите средства трябва да са за сметка на банкови кредити от БНБ при привилегирован лихвен процент със срок за връщане 5 години, считано от 1989г.”

Провежданата държавна кредитна и лихвена политика довежда до безпрепятственото и необосновано навлизане на кредита във възпроизводителните процеси в селското стопанство. Ако през 1966 г. например собствените оборотни средства са 44.8 процента, а банковите кредити са 4.6 процента, през 1975 съотношението между тях съответно е 41.3 процента и 21.8 процента, през 1980 – 34.4 и 48.1 процента; за 1984 – 35.1 и 63.4 процента, а през 1989 собствените оборотни средства са 39.1 процента, а банковият кредит – 48.1 процента.

Лихвената политика пък размива границата между кредит и финанси. При тези условия държавният банков кредит се превъплъщава от временен и допълнителен в постоянен и евтин източник на средства. Веселин Никифоров, председател на БНБ през 70-те и началото на 80-те години, обяснява съществуващите проблеми в този отрасъл:

„Идеите за преминаване към АПК и НАПС се наложиха по обичайния път. Авторите на тези идеи са запознавали Тодор Живков с тях, без да са ги поставяли на предварително обсъждане със заинтересуваните органи и организации. Тъкмо защото тези идеи се наложиха по този начин, започна процес на упадък в селското стопанство, до затруднения в снабдяването на населението и до загуби, които в края на краищата плати обществото. Все по-трудно и по-трудно ставаше БНБ да предоставя кредити на селското стопанство.

Стигна се до доста конфликти – от една страна, НАПС и АПК се оплакваха, че банката не ги кредитира, а, от друга страна, тя внасяше документи в МС и обясняваше, че няма място за кредитиране поради спадащата ефективност на тези стопанства. В резултат на това започнаха да излизат решения на правителството, с които то задължаваше банката да кредитира селскостопанските организации. Стигна се дотам, че те не можеха да покриват даже годишните си погашения, което означава, че селскостопанските организации са в истински фалит. Тогава Министерският съвет взе решение за отсрочване на погашенията и това не стана само един път. В крайна сметка се стигна до опрощаването на много милиарди на селскостопанските организации.”

Написано от Христо Христов
Петък, 15 Ноември 2013 11:31

През 1988 г. Васил Цанов изпраща докладна до Тодор Живков, в която поставя всички нерешени въпроси на селското стопанство. Цанов посочва какво се е случило след това:

"На следващото заседание на Политбюро Живков извади докладната, подаде я на Георги Атанасов като председател на Министерския съвет и му каза: "Цанов повдига някои въпроси съвсем справедливо. Виж какво следва да се направи." И с това се изчерпи всичко по моята докладна. Въпросът приключи и нищо не се направи."

Печалната картина от управлението на БКП

Написано от Христо Христов
Петък, 15 Ноември 2013 11:31

Според данните на Института по икономика и организация на селското стопанство (*докладът е озаглавен „Селско стопанство в България – равнище, темпове, тенденции“ и е приложен към дело № 4/1990 г. за причините за икономическата катастрофа от управлението на БКП, б.а*

). за състоянието на техниката в животновъдните ферми и комплекси може да се съди от равнището на механизация на основните производствени процеси. Една от най-трудоемките операции в кравефермите – разнасянето на фуража, е механизирана 64 процента. Не е завършена механизацията на почистването. В угодяването на телетата равнището на механизация е около 60 процента, а при разплодните е още по-ниска – около 40 процента.

В овцевъдството положението е най-тежко: 22 процента от овчарниците не са електрифицирани, а 52 процента не са водоснабдени. Храненето е механизирано едва на 3-4 процента. В примитивни условия се отглеждат половината от свинете за угодяване. Извън промишлените птицекомплекси липсва механизация и в птицевъдството.

Почти половината от изградените 12 400 дка поливни площи се нуждаят от реконструкции и от модернизация. Около 48 процента от тях не могат да получат необходимата напоителна норма в оптимален срок. Техническото равнище на много от съоръженията е ниско – годишно се губят около 500 млн. куб. м вода.

Подценен се оказва и проблемът с бавното обновяване на машинно-тракторния парк, в резултат на което се засилва стареенето на машините. Например през 1980 само 38,5 процента от тракторите се използват под 8 години (колкото е амортизационният им срок), а през 1984 те нарастват на 53,3 процента. Над 10 години се използват 31,8 процента от тракторите.

Написано от Христо Христов
Петък, 15 Ноември 2013 11:31

